

Андреева Г.І.

*к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми*

ОРГАНІЗАЦІЯ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Одним із ключових елементів ринкових відносин виступає мале підприємництво. У розвинутих країнах малий бізнес є невід'ємною частиною ринкового господарства. Він, як джерело прогресивних економічних змін, набув особливої актуальності у 90-х роках: малі підприємства сприяють розвитку конкуренції, створюють нові робочі місця, інтенсивно займаються науковими розробками тощо. Крім того, малий бізнес є запорукою демократизації економіки та суспільного життя, чинником підтримання соціальної справедливості в суспільстві. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність існування сектору малих підприємств в сучасній економіці. Будь – яка потужна економічна система не може обійтися без балансу великого та малого бізнесу. Малі підприємства відіграють провідну роль у зміні структури форм власності, оскільки фактично представляють приватні інтереси. В умовах масового закриття державних підприємств та стрімкого зростання безробіття, розвиток малого підприємництва може створити багато можливостей для працевлаштування широких верств населення.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та прикладні питання щодо методики складання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва завжди були предметом наукових досліджень, зокрема, таких відомих українських вчених – економістів, як: Атамаса П. Й., Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Грабова Н. М., Колота А. М., Кужельного М. В., Кулаковської Л. П., та ін. Проте низка організаційних, практичних, нормативно – правових та інших аспектів методики складання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва в сучасних умовах в контексті стандартизації та гармонізації з

міжнародними вимогами вивчені недостатньо і потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних питань методики складання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поточний бухгалтерський облік містить розрізнену інформацію про господарську діяльність підприємства. Для отримання інформації про результати такої діяльності дані поточного обліку необхідно узагальнювати в певній системі показників. Це дозволяє отримати достовірну, своєчасну, узагальнену економічну інформацію та скласти звітність, яка є завершальним етапом бухгалтерського обліку. Так, бухгалтерський баланс є найбільш інформативною формою для аналізу та оцінки, наприклад, фінансового стану підприємства. Вміння читати бухгалтерський баланс дає можливість одержати значний обсяг інформації про підприємство, визначити ступінь його забезпеченості власними оборотними коштами, оцінити загальний фінансовий стан підприємства. Також джерелом інформації для аналізу служать «Звіт про фінансові результати» (форма № 2), «Звіт про власний капітал» (форма № 3), «Звіт про рух грошових коштів» (форма № 4), «Примітки до річної фінансової звітності» (форма № 5) та інші первинні документи, статистична й оперативна звітність. Взагалі звітність – це система узагальнених і взаємопов'язаних економічних показників поточного обліку, які характеризують результати діяльності підприємства за звітний період. Бухгалтерська звітність являє собою систему показників, які відображають майнове і фінансове становище підприємства на звітну дату, а також фінансові результати його діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а також прийнятим відповідним Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. Зазначений Закон поширюється

на всіх юридичних осіб, створених в Україні, незалежно від їх організаційно – правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством [3]. Зауважимо, що відповідно до п.3 ст.11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності національними положеннями (стандартами) встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати.

З метою полегшення обліку на малих підприємствах наказом Міністерства фінансів України від 19 квітня 2001 р.№ 186 був затверджений спрощений План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, проте, малі підприємства самі вирішують, яким Планом рахунків користуватись – загальним чи спрощеним.

На відміну від господарського обліку – способу кількісного відображення і якісної характеристики господарської діяльності підприємства з метою управління нею – бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам. Статистичний облік, як складова господарського обліку, являє собою облік масових та окремих типових господарських операцій та соціально-громадських явищ. Оперативний облік — це облік окремих господарських та технологічних операцій для оперативного керівництва. Податковий облік можна визначити як систему фінансових взаємовідносин між платниками податків і бюджетом з податків, зборів та податкових платежів. Метою ведення бухгалтерського обліку є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для прийняття ефективних управлінських рішень.

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством оскільки фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються саме на даних

бухгалтерського обліку. Отже, бухгалтерська звітність складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів. Фінансова звітність є складовою частиною бухгалтерської звітності, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Вона розрахована, насамперед на таких користувачів інформації, як інвестори, кредитори та інших, які не можуть вимагати звітів з урахуванням їх конкретних потреб. Використання фінансової звітності для прийняття управлінських рішень має провідне значення, адже дані, представлені в звітності, дають конкретні відомості про фінансовий стан підприємства, що дозволяє оперативно оцінити фінансову стійкість та зробити висновки щодо його подальшої діяльності [4]. Зазначимо, що фінансова звітність забезпечує такі інформаційні потреби користувачів як:

- • участь в капіталі підприємства;
- • оцінку якості управління;
- • оцінку здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- • забезпеченість зобов'язань підприємства;
- • регулювання діяльності підприємства;
- • інші рішення.

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» фінансова звітність малого підприємства складається з Балансу (форма №1-м) і Звіту про фінансові результати (форма №2-м) [5]. Це Положення (стандарт) установлює зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу і Звіту про фінансові результати та порядок заповнення його статей, а також зміст і форму Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма N 1-мс) і Звіту про фінансові результати (форма N 2-мс) та порядок заповнення його статей. У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу. У звіті про фінансові результати наводиться інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки від

діяльності підприємства за звітний період. Методика складання фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва полягає у систематизації та узагальненні даних аналітичного, синтетичного та первинного обліку на підприємстві та перенос їх у відповідні рядки фінансової звітності.

Як основні джерела інформації, показники фінансової звітності використовуються певними користувачами: внутрішніми – менеджер та керівник для прийняття рішень щодо подальшої діяльності підприємства); зовнішніми – комерційні партнери (постачальники і покупці), державні податкові служби .

Згідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності», фінансова звітність надається органам, до сфери управління яких належать підприємства, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також, згідно із законодавством, іншим органам та користувачам. Відповідно до цієї Постанови, квартальна фінансова звітність подається підприємствами не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна – не пізніше 20 лютого наступного за звітним року. Головний бухгалтер на якого покладено ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємства забезпечує дотримання встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку; складання і подання у встановлені строки фінансової звітності; організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

Бухгалтер, у відповідності з метою бухгалтерського обліку, повинен забезпечити реалізацію конкретних задач обліку, таких як:

- • дотримання методологічних основ ведення бухгалтерського обліку згідно законодавчих та нормативно – правових актів;
- • неперервне, взаємозв'язане та документальне спостереження за економічними явищами та процесами що відбуваються на підприємстві;
- • забезпечення контролю за раціональністю господарських

операцій що здійснюються;

- • встановлення контролю за збереженням майна та раціональним використанням всіх видів ресурсів;

- • створення вихідної інформаційної бази для контролю, аналізу та планування діяльності підприємства, а також складання фінансової звітності.

До фінансової звітності пред'являються вимоги, які наведені в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3]. Так, вимоги щодо якісних характеристик фінансової звітності полягають в наступному:

- • інформація, яка подається у фінансових звітах, повинна бути перейнятлива і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйманні цієї інформації;

- • фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скорегувати їхні оцінки, зроблені у минулому;

- • фінансова звітність повинна бути достовірною, тобто не містити помилок і перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності;

- • фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства у динаміці

Зауважимо, що інформація, яка відображується, повинна відповідати певним принципам щодо підготовки фінансової звітності, а саме:

- • автономності підприємства. Мова йде про те, що кожне підприємство розглядається як юридична особа, яка відокремлена від власників. Тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;

- • безперервності діяльності. Тобто, передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;

- • періодичності. Цей принцип припускає розподіл діяльності

підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності;

- • історичної (фактичної) собівартості. Визначається пріоритет оцінки активів виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- • нарахування та відповідності доходів і витрат. За цим принципом для визначення фінансового результату звітного періоду зіставляються доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження і сплати грошей;

- • повного висвітлення. Згідно цього принципу, фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, які можуть вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- • послідовності. Передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;

- • обачності. Методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- • превалювання змісту над формою. Операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- • єдиного грошового вимірника. Передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці (у тисячах гривень з одним десятковим знаком).

Інформація що розкривається у фінансових звітах суб'єктів малого підприємництва має дані про підприємство, дату звітності та звітний період, валюту звітності та одиницю її виміру, відповідну інформацію щодо звітного та попереднього періоду, іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами). При цьому інформація про підприємство, яка підлягає розкриттю у фінансовій звітності, включає:

- • назву, організаційно – правову форму та місцезнаходження підприємства;

- • короткий опис основної діяльності підприємства;

- • середню чисельність персоналу підприємства протягом звітного періоду.

- • дату, станом на яку наведені його показники, або період, який він охоплює. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, передбаченого НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності.

У фінансовій звітності повинна бути вказана валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру. Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство повинно розкривати причини цього, а також методи, які були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу.

Висновки. Мале підприємництво є одним з провідних секторів ринкової економіки; формується на засадах дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру і якісну характеристику ВВП. Воно здійснює структурну перебудову економіки, характеризується швидкою окупністю витрат, свободою ринкового вибору. За його участю забезпечується насиченість ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій. Суб'єкти малого підприємництва створюють додаткові робочі місця, мають додаткову мобільність, раціональні форми управління. За їх участю формується новий соціальний прошарок підприємців-власників, що сприяє послабленню монополізму та розвитку конкуренції.

Суб'єкти малого підприємництва – фізичні особи – мають право самостійно обирати спосіб оподаткування доходів за єдиним податком шляхом одержання свідчення про сплату єдиного податку.

Побудова обліку на підприємствах малого бізнесу відрізняється від загально прийнятої тим, що такі підприємства мають змогу вести спрощений бухгалтерський облік з використанням спрощеного плану рахунків. На наш

погляд, використання малими підприємствами традиційної системи обліку та звітності є не доцільним, оскільки така система досить трудомістка, а за невеликої кількості господарських операцій та обмеженості функціональних служб суб'єктів малого підприємництва, неефективною і навіть, надмірною. Саме тому, вважаємо за доцільне, використовувати на малих підприємствах спрощений план рахунків бухгалтерського обліку, а також скорочених форм фінансової звітності, що надасть можливість здійснювати ефективний аналіз фінансово – господарської діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Література:

1. 1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» за редакцією від 02.12.2012р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>– Законодавство України.

2. 2. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 р. №73. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> – Законодавство України.

3. 3. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 зі змінами [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=419-2000-%EF>. – Законодавство України.

4. 4. Кужельний, М.В. Контроль фінансової звітності та правильності її складання [Текст] : навчально–методичний посібник / М. В. Кужельний, Є. В. Калюга, О. В. Калюга. – К. : Ніка–Центр : Ельга, 2001. – 240 с.

5. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів N 627 (z1242-13) від 27.06.2013/ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>. Законодавство України.

Андреєва Г. І. Організація складання Фінансової звітності на малих підприємствах [Електронний ресурс] / Г. І. Андреєва // Міжнародна науково-практична конференція "Достижения высшей школы" (17-25 листопада 2013 р., Болгарія) : збірник тез доповідей матеріалів - Режим доступу http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm